

בס"ד, ערה"ש תשפ"א

עמדה ושאלה "למה?" לקראת הימים הנוראים תשפ"א

לפני כמה ימים שאלה אותי ילדה קטנה, העולה לכיתה א': "הלכתי לכותל להתפלל, והתפללתי שלא תהיה יותר קורונה, אז למה הקורונה ממשיכה?" אמרתי לאותה ילדה, שה' מאוד אוהב אותנו, אבל יש לו לעיתים תכניות אחרות. גם אבא ואמא מאוד אוהבים אותנו, אבל לא תמיד נותנים לנו את כל מה שאנחנו מבקשים. אולי גם העולם צריך לעבור תהליך לפני שתחלוף הקורונה. עם זאת, אנחנו יודעים שה' שומע כל תפילה. ה' שומע, מאזין, מקשיב "שומע תפילה" (עיינו מחצית השקל צ', ס"ק יז, בשם השל"ה). כל תפילה מעלה אותנו ואת הכלל למקום גבוה יותר.

מדוע ה' הביא עלינו את הקורונה? הרמב"ם (תעניות פ"א ה"א-ה"ג) אומרת שכאשר יש צרה, צריך לזעוק לה', "ודבר זה מדרכי התשובה הוא... וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם". ה' מדבר אלינו גם דרך מאורעות. אם אדם רואה את המאורעות המתרחשים סביבו כ"מקרה", חלילה עשויים להיות "מקרים" נוספים, עד שהאדם יבין שאין זה מקרה אלא יד ה' היא. ואמנם לא נביאים אנחנו ולא בני נביאים, ואנחנו לא יכולים לדעת מדוע ה' הביא עלינו את הקורונה, אך האמת היא שזו לא השאלה הנכונה – השאלה הנכונה היא מה האירוע אומר לנו, כיצד אנחנו יכולים להיות יותר טובים בעקבות האירוע (ראו שמואל ב', כ"א, רד"ק שם פס' א, הרב סולובייצ'יק, איש האמונה, עמ' 68).

בע"ה לאחר הקורונה לא נשוב אל אותה נקודה שהיינו בה לפני הקורונה. העולם שאחרי הקורונה, יהיה עולם טוב יותר, טהור יותר ומוסרי יותר. אני מאמין שאנחנו נמצאים כעת בנקודה היסטורית-אמונית משמעותית, שאין לנו יודעים עדיין את גודל השפעתה.

כל העולם עובר כעת שינוי. גם בימים הנוראים אנחנו אמורים לעבור שינוי. השינוי העולמי, מסייע בעדנו שגם השינוי שלנו יהיה יותר משמעותי השנה, והשינוי שלנו מסייע לכך שהשינוי העולמי יתבהר מהר יותר לטובה.

שנה טובה, מתוקה ובריאה הרב יוסף צבי רימון

ראש השנה		תקיעת שופר	
תפילות ראש השנה	ערב ראש השנה	יחיד	ציבור
תפילות ראש השנה חשובות מאוד תמיד, ובמיוחד השנה. אמנם, כדי שלא לשהות זמן רב מדי יחד, וגם מפני שקשה להישאר שעות רבות עם המסכה, ניתן לקצר את התפילה בהתאם להנחיות הבאות (כאשר אין חשש רפואי וכדומה ראוי להתפלל כרגיל, ללא קיצורים): ברכות השחר ופסוקי דזמרה – יאמרו בבית (יתחילו "המלך"/ נשמת בבית הכנסת. ואם יש חשש שלא יוכלו להמתין כך ללא דיבור, עדיף להתחיל בבית הכנסת לאחר ישתבח). פיוטים ומנגינות – מצד הדין, בסדר עדיפות אחרון. אולם, לא נותר על המנגינות וגם לא על פיוטים מרכזיים, כי הם משמעותיים מאוד מצד ההשפעה על הנפש ועל הכוונה. לכן: ניגון של קדיש וחזרת הש"ץ וכדומה – כרגיל (אבל יותר מהיר). שירים נוספים בחזרת הש"ץ וכדומה – לוותר. פיוטים – מצד הדין ניתן לוותר על כל הפיוטים (ולכן בהתאם לזמן כך נעשה). אולם בדרך כלל ניתן לומר את רוב הפיוטים באופן הבא: א. פיוטים ארוכים – לומר רק כמה בתים. ב. פיוטים שהמנגינה מאריכה אותם, יאמר כל הציבור בלחש. ג. פיוטים בודדים המשמעותיים לציבור (כמו "ונתנה תוקף") – לומר במלואם, ובניגון במקומות חשובים בפיוט (וללא חזרות על הניגון). ד. פיוטים שממילא חלק מהקהילות לא אומרות (כמו רוב הפיוטים שעד "מחיה המתים") – לדלג. ה. כל חלק של חזרת הש"ץ שלא נאמר בתפילת היחיד, החזן לא צריך לומר בקול, ויכולים לומר בשקט, או שהחזן יאמר התחלה וסוף. קריאת התורה: לוותר על מי שברך לומר "מי שברך האבות הוא יברך את הבנים ונאמר אמן", או לעשות בסוף מי שברך אחד מלא לכל העולים. השכבות – לומר רק למי שיש יום זיכרון באותו שבוע. חזן אחד לכמה מניינים: אם אין מישהו אחר, יכול אותו אדם להיות שליח ציבור בשני מניינים בזה אחר זה (עיין מ"ב קכ"ד ס"ק ה; שו"ת ציץ אליעזר ט"ז, יד). קהילות הזקוקות לכמה סבבים של מניינים: ניתן להתפלל שחרית וקריאת התורה. הציבור ילך הביתה, ואם יש צורך יקדש (ללא לחם. ובשבת, רשאים גם לאכול לחם). לאחר סיום מנייני שחרית, יחזרו לסבבים של תקיעה בשופר (ביום השני) ולמוסף, ואחר כך יאכלו סעודת חג עם פת.	התרת נדרים בזום: כאשר ישנו קושי לגשת לבית הדין, ובוודאי במציאות של חולי קורונה, מבודדים או אנשים בקבוצת סיכון – ניתן לעשות התרת נדרים באמצעות טלפון, ועדיף לעשות זאת באמצעות זום (כדאי לארגן לאנשים בקהילה זום מאורגן). אם אדם רוצה לשנות ממנהג מסוים רק לזמן הבידוד (למשל, לא לצום בערב ראש השנה), הוא כלל לא צריך לעשות התרת נדרים. טבילה בערב ראש השנה: הטבילה איננה חובה, ולכן בכל מקרה של חשש מהגיינה לקויה (במקוואות גברים) עדיף שלא לטבול, ולהסתפק במקלחת של כמה דקות (ע"פ הרמ"א תר"ו, ד). וכך גם בטבילה של ערב יום הכיפורים.	היחיד יכול לומר סליחות בתנאים הבאים: • י"ג מידות – לא יאמר, אבל ניתן לומר בטעמים (שו"ת תקס"ה, ה, ומ"ב שם), וגם ניתן לומר את ההקדמה ("א-ל מלך"). למרות זאת, המנהג המקובל אצל רבים הוא שהיחיד מדלג על י"ג מידות ועל ההקדמה שלהן. • ידידי – יאמר כרגיל. • נפילת אפיים – אם אין ס"ת, יאמר בישיבה בלי נפילה (ובירושלים נהגו ליפול). • קטעים בארמית – לא יאמר (שו"ע ק"א, ד, ומ"ב שם. ואם רוצה לומר יש לו על מה לסמוך – ע"פ דעת ר' יונה בשו"ע הנ"ל. ועיין כף החיים תקפ"א, כו). • אבינו מלכנו – יאמר כרגיל. • אמירה דרך זום – יחיד רשאי לומר עם הציבור י"ג מידות ואת הקטעים שבארמית.	נוסח הסליחות: לכתחילה: יאמרו כרגיל, אבל בצורה זריזה יותר ובקיצור של מנגינות, כדי שלא להאריך בתפילה. כשיש צורך ניתן לקצר: הבסיס של הסליחות: אשרי, לך ה' הצדקה, י"ג מידות, פיוט אחד או שניים (ואפשר גם בית ראשון ואחרון מהפיוט), זכור רחמיך, וידידי אחד, ואנחנו לא נדע, קדיש תתקבל. זמן הסליחות: בכל השנים יש לומר את הסליחות בדרכים א-ג. בקורונה, ניתן לסמוך גם על דרכים ד-ה, כדי לאפשר מניינים רבים או במנייני חצרות: א. מחצות הלילה ואילך. ב. סמוך לתפילת שחרית. ג. במשך כל היום כולו עד השקיעה (שו"ת יחוה דעת, ח"א, סימן מ"ו), וכדאי להצמיד לתפילת מנחה. ד. החל משעתיים לפני חצות (שו"ת אגרות משה, או"ח, ח"ב, סימן ק"ה. ללא תחנון). ה. אם אין דרך אחרת, ובפרט אם יש חשש שהדבר יפריע לשכנים, ניתן לומר מיד לאחר צאת הכוכבים (בעקבות האג"מ שם. ויאמרו ללא תחנון. יש פוסקים רבים שסוברים שעדיף לומר סליחות ביחיד ולא בדרכים ד-ה, אך בשעת הקורונה יש סמך למקלים).

תקיעת שופר

תקיעת שופר היא מצווה מן התורה, ובוודאי שנעשה מאמץ לעשותה כראוי. אולם ישנם דברים שניתן לקצר בהם כשיש צורך:

כמות התקיעות: מעיקר הדין די בשלושים תקיעות. אפשרות נוספת היא לתקוע שלושים תקיעות לפני מוסף, ופרט לכך לתקוע רק במלכויות, זכרונות ושופרות בחזרת הש"ץ, ולהסתפק בכך. אך מכיוון שהתקיעות אינן החלק הארוך בתפילה, וכיוון שהציבור מחכה להן, מומלץ לתקוע מאה קולות כרגיל.

למנצה: די לומר פעם אחת (עיין ערוך השלחן תקפ"ה, ד). נשים: מצד הדין הן פטורות, וגם אם הן רגילות ללכת בכל שנה, יכולות לוותר בשנה זו (ואינן צריכות התרת נדרים). אולם כדאי לעשות מאמץ שנשים תוכלנה לשמוע תקיעות, כיוון שהדבר בדרך כלל מאוד חשוב להן, וחשוב לאמץ את רוחן.

כיסוי השופר: כדי למנוע מרסיסי הרוק לצאת מהשופר אל הקהל, יש לכוון את השופר למקום שאין בו בני אדם או אל מחיצת ניילון או כלפי מטה (עיין כף החיים תקפ"ה, ל). אם דרכים אלו אינן מספקות, ניתן לשים כיסוי דק על החלק הרחב של השופר, ובתנאי שאיננו משנה את קול השופר.

המקרא: לא צריך לעמוד קרוב, ויכול גם מרחוק להקריא לבעל התוקע (ובכל מקרה, ה"מקרא" איננו מעכב את התקיעות).

בעל תוקע בכמה מקומות: יכול לברך שוב, וטוב יותר שאחד מהקהל לברך. בתקיעה לנשים – יבקש מאחת הנשים לברך (שו"ע תקפ"ט ו, ומ"ב שם).

שטיפת השופר במים וסבון או באלכוג'ל: מותר לעשות כך אף בחג עצמו (עיין שו"ע תקפ"ו, כג), ויש לשטוף ולייבש היטב, שלא יישארו שאריות. וצריך להיזהר שלא ישתמשו כמה אנשים באותו שופר ללא חיטוי.

כמה בעלי תקיעה: לכתחילה עדיף שאדם אחד יתקע את כל התקיעות (רמ"א, תקפ"ה, ד). אולם מצד הדין ניתן לחלק את התקיעות לכמה תוקעים, ויש שנהגו כך לכתחילה משום חיוב מצווה (עיין מ"ב ס"ק יז). ובמציאות של קורונה, ניתן לנהוג כך לכתחילה. אם התוקע זקוק להחלפה בוודאי שניתן להחליפו, ואם המחליף היה בשעת הברכות והתכוון לצאת ידי חובה לא יברך שנית (תקפ"ה, ג).

יום הכיפורים

תפילות

תפילת יום הכיפורים חשובה ביותר השנה, ביום של תשובה וסליחה וניסיון לתיקון העולם בזמן המגפה. אולם, יש לקצר בה השנה, בכדי שלא לשהות זמן מרובה יחד, ובגלל הקושי במסכה להרבה שעות ובמיוחד בצום.

העקרונות של קיצור התפילה דומים לאלו שכתבנו בראש השנה (עיינו שם). פרט לדברים שנכתבו שם (במחזור שלי ליום הכיפורים בהוצאת קורן, נצבעו בצבעים שונים חלקי התפילה לשעת הדחק):

• **סדר העבודה** (יומא לו; שו"ע תרכ"א, ד) – יאמרו בלחש כדי לחסוך זמן. ניתן לדלג על הפתיחה. הש"ץ יאמר משפטים אחרונים בקול ואז יכרעו יחד. יאמרו פעם אחת "והכהנים" בניגון הרגיל, ואילו בשאר הש"ץ רק יתחיל "והכהנים" והשאר בלחש, וכולם יכרעו יחד.

• **סליחות ותחינות** (למנהג האשכנזים) – יאמרו "אשרי עין" עד "לא תודה ולא תמידים", ואז ידלגו ל"זכור רחמיך ה'", ולהמשיך בלחש.

• **יודי** – כרגיל (אך ללא עיכובים ומנגינות), ואומרים בלחש עד "ולכפרת פשע". לדלג על "יום אתא לכפר" ולהמשיך "א-להינו... מחל לעוונותינו" עד סיום התפילה. למנהג הספרדים אומרים רק את הווידי הקצר, ו"על חטא" רק לפי הא"ב (ולא תשר"ק).

• **סליחות** (למנהג הספרדים) – מדלגים על פיוטי הפתיחה ומתחילים ב"ג מידות. ניתן לדלג על חלק מהסליחות.

• **עמידה** – עומדים כאשר ארון הקודש פתוח (ואם אין ספר תורה, ניתן לשבת מצד הדין בכל הפיוטים), אמנם, כשיש קושי, ניתן לשבת (בפרט בנעילה).

• **קריאת התורה והזכרת נשמות** – לוותר על מי שברך או לומר "מי שברך האבות הוא יברך את הבנים ונאמר אמן", או לעשות בסוף מי שברך אחד מלא לכל העולים. השכבה – לומר רק למי שיש יום זיכרון באותו שבוע. יזכור: לומר ללא חזנות. עדיף שאף אחד לא יצא החוצה (אלא אם כן יצולו זאת כהפסקה קצרה להורדת המסכות).

• **מנחה ונעילה** – כל מה שלא נמצא בתפילת עמידה, ניתן לומר בלחש בזריזות. ניתן להתחיל נעילה מפלג המנחה (שער הציון תרכ"ג, ה).

• **שטיפת ידיים באלכוג'ל:** ניתן לשטוף ידיים באלכוג'ל ואין בכך בעיה של רחצה או של סיכה, שהרי מדובר בתכשיר רפואי שכל מהותו חיטוי, ואין בו כלל הנאה.

צום לחולי קורונה

אין לנו מידע מספיק על מחלה זו. גם הרופאים אינם יודעים בצורה ברורה מהן ההשלכות של המחלה ומהן המאפיינים שלה, ולכן ניהרר שלא לקחת סיכונים. לאור זאת יש לנהוג כדלהלן (תודה לרופאים שסייעו בעדי – ד"ר רימון וד"ר ליבוביץ):

• **חולה מאומת עם תסמינים (ללא מחלות רקע ושאינו בקבוצת סיכון):**
א. חולה קל, למשל שהתסמינים שלו הם רק איבוד חוש טעם – יתחיל לצום כרגיל (ובמיוחד אם הוא מתחת לגיל 35), ואם נחלש, ישתה ויאכל לשיעורין.

ב. חולה בינוני ומעלה (למשל חום או לחילופין קשיי נשימה או חולשה) – לא יצום.

• **חולה מאומת ללא תסמינים וללא חום וכבר עברו שלושה ימים מגילוי התסמינים** – אם הוא חש בטוב (בסך הכל), יצום כרגיל.

• **חולה מאומת ללא תסמינים, אבל גילו את המחלה סמוך ליום הכיפורים** – יכול להתחיל לצום, אולם, אם הוא מרגיש רע מעבר לרגיל או אם מתחילים תסמינים – יפסיק לצום, ובמיוחד אם הוא מעל גיל 35.

• **חולה מאומת בקבוצת סיכון (מעל גיל 60 או שייך לקבוצות סיכון המופיעות באתרי משרד הבריאות, קופות החולים ובתי החולים):**

א. אם ישנם תסמינים – לא יצום (ואם מדובר רק על איבוד טעם, ינסה לאכול ולשתות לשיעורין).

ב. ללא תסמינים – יאכל וישתה לשיעורין.

• **אדם השווה בבידוד** – יצום כרגיל. אם הוא בקבוצת הסיכון, ובוודאי אם יש לו מחלות רקע – נראה שישתה לשיעורין.

• **חולה קורונה שהבריא וכעת הוא עדיין קצת חלש** (לעיתים עשוי להימשך כמה חודשים) – יכול לצום כרגיל (אך אם יש מחלוקת רקע וכדומה, צריך לברר עם רופא כל מצב). אם המצב מחמיר, יאכל וישתה לשיעורין (ועדיף שישאר בביתו ולא ילך לבית הכנסת).

• **זקנים (מעל גיל 80)** – אם אין להם מחלות רקע, והם בריאים – יצומו כרגיל. במקרים הבאים לא יצומו: לאחר אירוע מוחי, אי ספיקת כליות, אי ספיקת לב, סוכרת לא מאוזנת או יתר לחץ דם לא מאוזן, ירידה שכלית. במקרים אחרים של מחלות רקע או חולשה או מחלות נוספות שעשויות להשפיע לרעה על הצום – יצומו לשיעורין. מעל גיל 90 – ברוב המקרים יש להנחות שתייה לשיעורין, פרט לאנשים חזקים ויציבים.

• **נשים בהריון** – אם הן חולות עם תסמינים, יאכלו וישתו כרגיל. חולות ללא תסמינים – עקרונית יצומו, אבל במקרים רבים יכולות לשתות לשיעורין, כגון בחודשי ההיריון הראשונים.

סוכות

יחיד בתפילת ראש השנה ויום הכיפורים

מי שנמצא בבידוד וכמובן מי שחולה – לא יימצא עם אנשים אחרים בסוכה. אם יש אפשרות להקים לו סוכה נפרדת או שיאכל בשעות נפרדות (וידאגו לחיטוי בהתאם להנחיות משרד הבריאות) – יעשה כך. אם לא, הרי שהוא פטור מן הסוכה (שו"ע תר"מ, ג-ד).

חולה פטור מן הסוכה (שו"ע תר"מ, ג).

ליל יום טוב ראשון – יש מצווה לאכול כזית פת בסוכה. אם יש הרבה אנשים שזקוקים לאכול בסוכה, הרי שבמציאות של הקורונה, ניתן לקדש, לאכול כזית (עדיף כביצה, מדין סעודת חג) ולברך ברכת המזון. אחר כך להיכנס הביתה ולהמשיך את הסעודה בבית (ללא לחם).

שאר ימות החג – לכתחילה יש לנהוג כמו בכל השנים, אולם, כשיש צורך בגלל צפיפות וכדומה, ניתן לאכול אכילת ארעי ללא סוכה (ללא לחם). ולאשכנזים, טוב להסתפק בפחות מכביצה מזונות – עיין שו"ע תקל"ט, ב. ובקורונה ניתן להקל יותר, שכל דבר שאיננו לחם או קביעות סעודת מזונות, מותר לאכול מחוץ לסוכה – עיין שם במ"ב בדעות השונות).

סוכה מאווררת – אם יש צורך לעשות סוכה מאווררת בגלל הקורונה, ניתן להסתפק בסוכה שיש לה דפנות המגיעות עד גובה 80 ס"מ, ואף לעשות את הדפנות מחוטים שיש ביניהם מרחק הקטן מ 24- ס"מ (עד גובה 80 ס"מ). במקרה זה, ישתדלו לעשות את החוטים סביב כל הסוכה, פרט למקום של פתח (כאשר גם בצד של הפתח, רוב הצד סגור, והפתח איננו רחב מ 4.80 מטר – בעקבות המגן אברהם, תחילת תרל"ב). אמנם, כשיש צורך, די להקיף את החוטים סביב שתי דפנות, ועוד 56 ס"מ בדופן השלישית.

ארבעת המינים – צריך להיזהר שלא להעביר ארבעת המינים מאחד לשני (פרט לאותם בני משפחה). אם יש צורך להשתמש בארבעת המינים של אדם אחר, יש לשים אלכוג'ל לפני נטילת ארבעת המינים ואחרי הנטילה (ועדיף לנהוג כך מאשר לשים כפפות – עיינו שו"ע תרנ"א, ז ומ"ב שם).

שמחת תורה - עיקר השאלה היא סביב ריקודים עם ספר תורה. מצד אחד, לא נבטל מנהג חשוב זה, המוסיף אהבת תורה ויראת שמים, מצד שני, יש להיזהר מהדבקה, ומומלץ לנהוג באופן הבא: א. כל מי שמחזיק את הספר ישים כפפות חד פעמיות. ב. לא יתנו ידיים בריקודים וישמרו על כל הכללים. ג. יקצרו את הריקוד של כל הקפה.

יחיד בשמחת תורה – אומר "יזכור" ביחידות, ובתפילת מוסף אומר "משיב הרוח ומוריד הגשם", לאחר שיודע שהציבור כבר אמר.

• יחיד המתפלל, איננו תוקע בתוך תפילת לחש (עיין ראש השנה לד. ושו"ע תקצ"ב, א-ב).

• **מוסף** – מי שמתפלל ביחידות לא יתפלל מוסף בתוך שלוש שעות ראשונות (אלא רק לאחר שעובר זמן קריאת שמע, שהוא בסוף שלוש שעות – שו"ע תקצ"א, ח ומ"ב ס"ק יד) – כיום בערך בשעה 9:30.

• **תקיעת שופר** – יתקע בשופר רק לאחר סוף שלוש שעות (מ"ב שם ס"ק טו).

• **כל נדרי** – יאמר "מיום כיפורים זה עד יום כיפורים הבא עלינו לטובה", ולא "מיום כיפורים שעבר ועד יום כיפורים זה" (כיוון שאי אפשר לעשות התרת נדרים ביחיד, אלא רק למסור מודעה על העתיד).

• **קטעים בארמית** – לא יאמר (ואם רוצה לומר יש לו על מה לסמוך).

• **י"ג מידות** – לא יאמר (אך מי שרוצה רשאי לומר בטעמים, וגם את ההקדמה "א-ל מלך").

• **וידוי** – יחיד אומר עשרה וידויים במהלך תפילות יום הכיפורים, כמו הציבור (מ"ב תר"כ ס"ק ב).

• **אבינו מלכנו** – יאמר כרגיל.

• **עבודת כהן גדול** – אומר גם היחיד (ויכול גם לכרוע).

• **הזכרת נשמות** – אומרים גם ביחידות.